

FINANSAL RAPORLAMADA KULLANILAN DEĞERLEME ÖLÇÜLERİNDE GERÇEĞE UYGUN DEĞERİN TESPİTİ

Fair Valuations in the Scope of the Assessment Criteria Used in Financial Reporting

*Ali İhsan AKGÜN**

ÖZET

Finansal tablo unsurlarının değerlemeye tabi tutulması sonucu finansal raporlamada kullanılan bilgiler bu süreçten etkilendiği gibi, aynı zamanda finansal bilgi kullanıcılarının tamamını doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Böylece, değerlendirme süreciyle birlikte, finansal tablo unsurları ve işletmenin faaliyet sonuçları etkilenmekte olup, işletme ile ilgili tarafların doğru bilgi almasına neden olmaktadır. Türkiye Muhasebe Standartları(TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları(TFRS)'nin yayınlanmasıyla birlikte, değerlendirme konusuna yeni ölçüler ilave edilmiştir. Finansal raporlamada kârın doğru olarak tespit edilebilmesi için finansal tablo unsurlarının gerçeğe uygun değerlerinin tespit edilmesi önem arz etmektedir. TMS ve TFRS'lerde bahsedilen değerlendirme ölçülerinden en yaygın olarak atfedilen gerçeğe uygun değer ve bunun tespiti çalışmamıza esas teşkil etmektedir.

Geleneksel muhasebedeki tarihi maliyet yaklaşımı, günümüzde finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu veri ve bilgileri üretmekte yetersiz kaldığından, muhasebede tarihi maliyet yaklaşımı dışında gerçeğe uygun değer yaklaşımının geliştirilmesine neden olmuştur. TMS ve TFRS'lerde gerçeğe uygun değer kavramına sıkça atıfta bulunulmakla birlikte, varlık ve borçların gerçeğe uygun bir biçimde ölçülmesi, değerlendirilmesi ve finansal tablolarda sunulmasının ve finansal tablo kullanıcılarının bilgi ihtiyacının en iyi şekilde karşılanması amaçlanmıştır. Söz konusu standartlarda, varlık ve borçların değerlendirilmesinde gerçeğe uygun değer olarak ifade edilen değer kullanılması öngörülmekte olup, bu değer varlıkların özelliğine göre birbirinden farklılık arz etmektedir. Çalışmamızda, gerçeğe uygun değer tespiti; Stoklara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nda (TMS 2), Maddi Duran Varlıklara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nda (TMS 16), Kiralama İşlemlerine İlişkin Türkiye

*Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, Şereflikoçhisar Berat Cömertoğlu MYO Öğretim Üyesi, alihsan_akgun@hotmail.com

Muhasebe Standardı'nda (TMS 17), Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanmasına İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nda (TMS 20), Varlıklarda Değer Düşüklüğüne İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nda (TMS 36), Maddi Olmayan Duran Varlıklara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nda (TMS 38), Finansal Araçlar: Sunum, Değerleme ve Açıklamalara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nda (TMS 32, TMS 39, TFRS 7), Yatırım Amaçlı Gayrimenkullere İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nda (TMS 40), Tarımsal Faaliyetlere İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nda (TMS 41), Hisse Bazlı Ödemelere İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı'nda (TFRS 2), İşletme Birleşmelerine İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı'nda (TFRS 3), Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS 5) bazında ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Raporlama Standartları, Değerleme, Gerçeğe Uygun Değer

ABSTRACT

Information used in financial reporting is affected by the valuation of financial statement elements on one hand and directly or indirectly affect all financial information users on the other hand. By this way, financial statement elements and operation results of the enterprise are affected by the valuation process, which enables provision of accurate information to the parties related to the enterprise. With the enactment of Turkish Accounting Standards(TMS) and Turkish Financial Reporting Standards (TFRS)'s, additional criteria have been introduced in the field of valuation. Fair valuation of the financial statement elements is of great importance for the accurate profit calculation to be made in the scope of financial reporting. Fair valuation, the most common valuation criteria specified in both TMS's and TFRS's, constitutes the basis of the present study.

Fair value approach has been developed since the historical cost approach adopted in the traditional accounting fails to produce the data and information needed by the financial information users. Referred to many times in TMS's and TFRS's, fair valuation ensures fair measurement, valuation and presentation in financial statements of the assets and liabilities and meeting of the information demand of the financial statement users in the best way. These standards provide for the use of fair valuations in the valuation of assets and liabilities. Fair valuation changes depending on the characteristics of the assets. In the present study, fair valuation was discussed on the basis of Turkish Accounting Standards on Inventories (TMS 2), Turkish Accounting Standards on Tangible Assets (TMS 16),

Turkish Accounting Standards on Leasing Procedures (TMS 17), Turkish Accounting Standards on Accounting for Government Grants and Disclosure of Government Assistance (TMS 20), Turkish Accounting Standards on Impairment of Assets (TMS 36), Turkish Accounting Standards on Intangible Assets (TMS 38), Turkish Accounting Standards on Financial Instruments: Presentation, Valuation and Explanations (TMS 32, TMS 39, TFRS 7), Turkish Accounting Standards on Investment Property (TMS 40), Turkish Accounting Standards on Agricultural Activities (TMS 41), Turkish Financial Reporting Standards on Share-Based Payments (TFRS 2), Turkish Financial Reporting Standards on Business Merge (TFRS 3) and Turkish Financial Reporting Standards on Non-Current Assets held for Sale and Discontinued Operations (TFRS 5).

Keywords: Financial Reporting Standards, valuation, fair value.

GİRİŞ

Değerleme işlemleri, muhasebenin önemli ve karmaşık konularından biridir. Bilanço unsurlarının tek tek ele alınarak, değerlendirme işlemine tabi tutulması ve farklı bilanço unsurları için farklı değerlendirme ölçülerinin kullanılabilir olması, ayrıca bazı bilanço unsurları için farklı zamanlarda farklı değerlendirme ölçülerinin kullanılması sonucunu doğurmaktadır. Değerleme işlemleri ile bilançonun yapısı ve kâr/zarar durumu arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bu nedenle; değerlendirme işlemi, gerçeğe uygun bilgi üretme amacı olan muhasebe açısından önemlidir. Değerleme sürecinde finansal tablo unsurlarının değerlemeye tabi tutulması nedeniyle, finansal tablolar esas alınarak hazırlanan finansal performans ve duruma ilişkin bilgiler bu süreçten doğrudan etkilenmektedir. Bu nedenle, değerlendirme işlemi aynı zamanda finansal bilgi kullanıcılarının tamamını doğrudan veya dolaylı olarak etkiler (Tokay ve Deran, 2009; 21).

Bilgi teknolojisindeki değişim geleneksel anlamdaki muhasebe tanımının değişmesine neden olmuştur. Bu değişim çerçevesinde muhasebe; günümüzde gerçeğe uygun değer temeline dayalı ve sadece tarihi verilerin kayıtlarını raporlayan bir bilim dalı olmaktan çıkmış, finansal raporlamada geçmiş verilerin yanında, işletmeye ait varlık ve kaynakların değerlerini etkileyecek güncel ve geleceğe yönelik olayların derlenmesi, kayıtlanması, analizi ve yorumlanması sürecidir. Dolayısıyla, küreselleşme olgusu ve bu olgu neticesinde bilgi teknolojisinde yaşanan gelişmeler, tüm işletme işlevleriyle birlikte muhasebenin de işlevlerini etkilemiştir. Bu etki

çerçevesinde, günümüzde muhasebenin tarihi maliyete dayanan geleneksel muhasebe yerine gerçeğe uygun değer temeline dayalı bir muhasebe yaklaşımına doğru eğilim içinde olduğu gözlenmektedir. Bu bağlamda, çalışmamızda finansal raporlamada kullanılan değerlendirme ölçülerinde gerçeğe uygun değerın tespiti yapılacaktır.

Çalışmada; gerçeğe uygun değer kavramı ve mahiyeti ele alındıktan sonra, gerçeğe uygun değerın finansal raporlamaya etkisi ve Finansal Raporlama Standartları'nda yer alan değerlendirme ölçülerinde gerçeğe uygun değerın tespiti ele alınmıştır. TMS ve TFRS kodlu standartlarda yer alan değerlendirme ölçülerinde gerçeğe uygun değer hesaplamasını öngören bir çok standart mevcuttur. Bu çalışmada, sözü edilen standartlardan TMS/ TFRS'de bahsedilen gerçeğe uygun değerın tespiti ayrı ayrı incelenmiştir.

1. Gerçeğe Uygun Değer Kavramı ve Mahiyeti

Geleneksel muhasebe, geçmiş işlemlere ve tarihi maliyet esasına dayandığı için, finansal tabloların sadece tarihi maliyet esasına dayalı olarak hazırlanması, muhasebede oluşan bilgileri çoğu zaman anlamsızlaştırmakta ve finansal tablo kullanıcılarını yanlış kararlar almaya sevk etmektedir. Tarihi maliyet esasının sadece geçmiş işlemlere dayanması bu yaklaşımın zayıf yönü olarak ifade edilebilir. Sözü edilen bu zayıf yönün, küreselleşme ile beraber artarak hissedilmesi farklı değerlendirme yaklaşımlarının geliştirilmesine neden olmuştur. İletişim teknolojisinde yaşanan gelişmelerin yarattığı küreselleşme olgusu sayesinde, işletmelerin finansal tablolarını gerçeğe uygun değer yaklaşımına göre hazırlamalarına yol açmaktadır. Ayrıca, son yıllarda yaşanan farklı büyüklükteki finansal kriz ve muhasebe skandallarının da gerçeğe uygun değer yaklaşımının benimsenmesinde etkili olduğu söylenebilir (Tokay, Deran ve Aktaş, 2005;11-12).

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu-UMSK tarafından yayınlanan muhasebe ve finansal raporlama standartlarını incelersek birçok değer ölçüsüne yer verildiğini görürüz. Bu ölçülerin ne anlama geldiği veya nasıl uygulanacağı hususunda uygulamada farklı algılamalar bulunmaktadır. IASB'ın bu değerlendirme ölçülerinin herkes tarafından aynı şekilde anlaşılmasına yönelik yeterli açıklayıcı bilgi ve örnekler vermemesi, değerlendirme ölçülerinin farklı şekilde yorumlanması ve uygulanmasına yol açmaktadır. Aynı durum Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu(TMSK)'nın yayınladığı muhasebe ve finansal raporlama standartlarında yer alan değerlendirme ölçüleri için de geçerlidir. TMSK'nın yayınladığı Kavramsal Çerçeve'de, değerlendirme esasları yukarıda sayılan dört ana başlıkta açıklanmakla beraber, bunlara ilave olarak gerçeğe uygun değer diye beşinci bir değerlendirme ölçüsü kullanılmaktadır. TMS ve TFRS'ler incelendiğinde, standartlarda bu dört ana başlığa karşılık kullanılan birçok değerlendirme

ölçüsü bulunmaktadır (Tokay ve Deran, 2009, 28-29). TMS ve TFRS'lerde gerçeğe uygun değer kavramına sıkça atıfta bulunulmakla birlikte, varlık ve borçların gerçeğe uygun bir biçimde ölçülmesi, değerlendirilmesi ve finansal tablolarda sunulmasının ve finansal tablo kullanıcılarının bilgi ihtiyacının en iyi şekilde karşılanması amaçlanmıştır. TMS ve TFRS'ler incelendiğinde; geri kazanılabilir tutar, kullanım değeri, net gerçekleştirilebilir değer, stokların maliyeti, satın alma maliyeti, dönüştürme maliyeti, defter değeri, amortismanına tabi tutar, finansal varlık veya finansal borcun etkin faiz yöntemiyle hesaplanan itfa edilmiş maliyeti, gerçeğe uygun değer, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer, borçlanma maliyetleri, maliyet ve işletmeye özgü değer, olmak üzere toplam 15 adet değerlendirme ölçüsü olduğu görülmektedir. Sözü edilen değerlendirme ölçülerinden çalışmamızda sadece gerçeğe uygun değeri kapsayan ve TMS ve TFRS'de yer alan değerlendirme ölçüleri ele alınacaktır.

Mevcut TMS/TFRS'lerde varlık ve borçların değerlemesinde gerçeğe uygun değer kullanılması öngörülmektedir. Gerçeğe uygun değer, varlıkların özelliğine göre birbirinden farklı şekillerde tespit edilebilmektedir. Örneğin, gerçeğe uygun değer farkı kâr zarara yansıtılan finansal varlıklar ve satılmaya hazır finansal varlıkların gerçeğe uygun değerinin tespitinde piyasa değeri esas alınırken, alacakların gerçeğe uygun değerinin tespitinde iskonto edilmiş maliyet değeri esas alınmaktadır (Akbulut, 2008; 18).

Gerçeğe uygun değer, doğru ve yasal olan değer kavramlarının dışında bir kavramdır. Doğru ve yasalara uygun olarak açıklanan bir değer, gerçeğe uygun değer olmayabilir. Bu yaklaşım, finansal tablo düzenleyicisi olan muhasebe yöneticilerini tekdüze kurallara uymak yerine kendi yargılarını kullanma imkanını artırmaktadır. Ayrıca, gerçeğe uygun değer belirsiz bir kavram olması muhasebe yöneticilerine tanınan esnekliğin kötüye kullanılmasına da yol açabilmektedir (Şensoy, 2003; 3-4).

Varlıkları değerlemeye tabi tutarken, varlıkların değerinin niteliği, değerlemede kullanılan fiyatının tarihi ve fiyatların elde edildiği piyasa olmak üzere üç hususun dikkate alınması gerekir (Alexander, 2003; 2-3). Varlıklar niteliklerine göre de tarihi değer, şimdiki değer ve gelecek değer olmak üzere üç farklı fiyata göre değerlemeye tabi tutulmaktadır. Varlıkları niteliklerine göre değerlemede, değerlendirilecek kaleme ait geçmiş, cari ve gelecek değeri esas alan üç farklı yaklaşım ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle, varlıkların nitelikleri geçmiş, cari ve gelecekte oluşması muhtemel fiyatlara göre değerlemeye tabi tutulmaktadır. İşletmenin alış yaptığı piyasa ile satış yaptığı piyasaların farklı olması da, geçmiş, cari ve gelecek fiyatların hangi piyasa esas alınmak suretiyle belirleneceği sorununu ortaya çıkarmıştır. Bu durum ise, muhasebede giriş ve çıkış fiyatı diye farklı iki fiyat ayırımına neden olmuştur (Tokay, Deran ve Aktaş, 2005; 7).

Gerçeğe uygun değer tanımı TFRS'de alternatif gerçeğe uygun değer bileşenlerinin (net gerçekleştirilebilir değer, geri kazanılabilir değer ve kullanım değeri) genellikle birbirinden farklı olması nedeni ile eleştirilmektedir. Aslında, değer bileşenlerinin birbirinden farklı olması piyasaların etkin olmamasından kaynaklanmaktadır. Gerçeğe uygun değer kavramı; gerçeğe uygun değere dayalı değerlemedeki dalgalanmalar her zaman şirketin finansal durumundaki değişimleri yansıtmaması, gerçeğe uygun değer her zaman şirketin gerçek işlemlerine dayanmaması ve varlıkların gerçeğe uygun değerlerinin belirlenmesi genellikle yüksek maliyetli bir süreç olması nedeniyle eleştiriler getirilmiştir (Demir ve Bahadır, 2007; 70). Diğer değerlendirme metodları gibi gerçeğe uygun değer, gerçeğin tam bir tanımlaması olamaz. Bununla birlikte, gerçeğe uygun değer varlıkları değerlemek için uygun olup, yatırım kararlarını almada ekonomik temsilcilere uygun bilgi sunmaktadır. Gerçeğe uygun değer, finansal piyasaların gerçek durumunu görmede yatırımcılara avantaj sağlamaktadır. Bir başka deyişle, maliyete dayalı yöntemlerin aksine, gerçeğe uygun değer, finansal yatırımlar için fon sağlamak yada fon yapan kişiler için piyasa fiyatlarını her zaman kapsayan yararlı bilgiler sunar. Aynı şekilde, bu bilgi, yatırımcılar ve yöneticiler arasında uygun bilgiyi harekete geçirme ve yöneticilerin amaçları için onları kullanmaya neden olur. Sonuç olarak; gerçeğe uygun değer, yatırım kararlarında piyasa aktörlerinin faaliyetleri için, piyasa yönetimi ile ilgili olmaktadır. Ayrıca; finansal tablolarda yatırımcılara güvenli, uygun ve faydalı bilgiler sağlamaktadır (Vinals, 2008; 123).

Gerçeğe uygun değer yaklaşımı, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) ve Amerikan Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) tarafından ele alınmış ve uygulamaya konulmuştur. Bunlardan ilki IASB, gerçeğe uygun değerın tespitinde ilke bazlı esasları benimsemiştir. IAS ve IFRS'lerde gerçeğe uygun değer olarak genelde, piyasa fiyatı, yenileme maliyeti, kullanım değeri, net satış fiyatı ve net gerçekleştirilebilir değerler kullanılmaktadır. FASB tarafından da bu gereksinimlere uyum sağlamak amacıyla 157 nolu standart yayınlanmıştır. Bu standart IASB tarafından yayınlanan standartlarda öngörülen yöntemlere göre kuralcı bir anlayışla hazırlanmıştır. Gerçeğe uygun değerın belirlenmesinde 3 seviye belirtilmiş ve buna göre gerçeğe uygun değerın tespit edilmesi istenmiştir. Gerçeğe uygun değerın tespiti için girdilerin esas alındığı üç seviyeden oluşan bir hiyerarşi düzenlenmiş olup, her bir seviyedeki girdilerin karakteristik özellikleri birbirinden farklıdır. Özellikle gerçeğe uygun değer girdileri, güncel bilgilere dayalı olmalı, bağımsız kaynaklardan elde edilmeli ve fiyatlama kararlarında piyasa katılımcıları tarafından kullanılmalıdır. Hiyerarşide kullanılan girdilerin kalitesi, girdilerin; gözlemlenebilir veya

gözlemlenemez olup olmaması, tanımlanan veya benzer varlık ve yükümlülüklerin değerlerine dayanıp dayanmaması, aktif veya aktif olmayan bir piyasadan elde edilip edilmemesi, aktif piyasada kote fiyatlar veya diğer piyasalardan elde edilen fiyatlara göre değişmektedir. Gerçeğe uygun değer hiyerarşisi, tanımlanan varlık ve yükümlülükler için aktif bir piyasada oluşan fiyatlara öncelik verir. Birinci seviyede çoğu durumda bu fiyatlar, varlık veya yükümlülüklerin değişiminde kullanılan cari fiyatın en iyi tahminini sağlar. Bundan dolayı böyle bir piyasanın olması halinde bu fiyatlar kullanılmalıdır. Aktif bir piyasada oluşan fiyatların olmaması halinde ise, gerçeğe uygun değer hiyerarşisi, diğer girdilerin de içine alındığı çok sayıdaki bileşenleri kapsayan değerlendirme yöntemlerinin kullanılmasına izin vermektedir. Değerleme yöntemlerinin kullanılabilmesi için dikkate alınması gereken diğer girdiler ise, belirli durumlarda gerçeğe uygun bir biçimde ulaşılabilir ve gözlemlenebilir veriler olmalıdır. Ayrıca bu veriler, emsal varlık ve yükümlülükler için aktif bir piyasada oluşan fiyatları da içermelidir. İkinci seviyede gözlemlenemeyen girdilerin kullanımı ise ikinci seviyeden sonra olmakta olup, bu tür veriler, varlık ve yükümlülüklerin fiyatlanmasında işletmenin piyasa katılımcılarında elde ettiği ekonomik verilerin analizini içermektedir. Üçüncü seviyede ise gerçeğe uygun değer hiyerarşisi, gözlemlenemeyen girdiler yerine, gözlemlenebilir girdilerin kullanılmasına öncelik vermekle birlikte, gerçeğe uygun değer tahmininde girdilerin ağırlığı dikkate alınarak, varlık ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun değeri belirlenebilmektedir (Özkan ve Terzi, 2009; 40-41).

2. Gerçeğe Uygun Değerin Finansal Raporlamaya Etkisi

Gerçeğe uygun değer, bir varlığın normal ticari koşullarda bilgili ve istekli bir satıcı ile bilgili ve istekli bir alıcı arasında el değiştirmesi esnasında belirlenen değişim değeri olarak ifade edilir. Bir başka tanıma göre gerçeğe uygun değer, bir varlığın satılması ile gerçekleşecek olan tahmini bir fiyat veya bir yükümlülüğün yerine getirilmesi için ödenecek olan tahmini bir bedeldir (Gençoğlu, 2007; 8). Gerçeğe uygun değer, piyasa değerine dayanmakta olup, günümüzde yaşanan küresel finansal kriz nedeniyle eleştirilene neden olmaktadır. Gerçeğe uygun değeri, tarihi maliyetten ayıran en önemli fark, gerçeğe uygun değer hesaplanmasında gelecekteki değerlerin de dikkate alınmasıdır (Özkan ve Terzi, 2009; 19).

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları-IFRS'de gerçeğe uygun değer muhasebesi ile, yatırımcılar için hisse senedi ve menkul kıymetler borsasında değerlemeler yeniden gözden geçirilerek gerçeğe uygun değere verilen önem artmakta, tarihsel değerlendirme metotları ise artık kullanılmamaktadır. Yatırımcıların bu bakış açısı, artan yatırım analizi gibi artan risk sermayesine dayalı dönemsel varlık değerlemesini

gerektirmektedir. Bu bakış, nakit akışı ve kâr faktörlerini normal kılmaktadır. Yatırımcılar, gelir tablosunda görülmeyen hisse senedi etkilerini kapsayan tüm varlık değişimlerinin finansal analizini artırmaktadır. Böylece, IFRS'de gerçeğe uygun değer muhasebesi ile; bankalar, sigorta şirketleri ve işletmelerin hisse senetlerinin kısa vadeli kazançlarında artışa neden olmuştur (sal.oppenheim, 2009; 4).

Gerçeğe uygun değer, ilk kayda alma ve değerlendirme sürecinde muhasebe uygulamalarında bazı değişikliklere yol açmıştır. Gerçeğe uygun değer yaklaşımı, ilk kayda alma ve her değerlendirme sürecinde bazı gerçekleşmemiş kâr ya da zararın kayıtlanmasını gerektirmektedir. TMS 40 ve 41'deki uygulamalara bakıldığında, değer değişikliğinden kaynaklanan kâr veya zararların direkt gelir tablosuna yansıtıldığı, diğer standartlardaki uygulamalarda ise, değer değişikliğinden kaynaklanan kâr veya zararların gelir tablosuna yansıtılmasının yanı sıra, öz kaynak unsuru olarak muhasebeleştirilmesine de olanak tanındığı görülmektedir (Tokay, Deran ve Aktaş, 2005; 23-24).

Gerçeğe uygun değer aslında ne gerçek bir satın alma ne de gerçek bir satış fiyatı olup, bu değer sözü edilen iki değer arasında teorik bir değerdir. Gerçeğe uygun değer bir satın alma veya satış fiyatından daha ziyade bir değişim değeri olmaktadır. Bir değişim değeri olarak gerçeğe uygun değer bazı güçlükleri de beraberinde getirmektedir. Çünkü, bir değişim değeri yani teorik bir değer olarak gerçeğe uygun değer hiç bir zaman gerçek piyasa fiyatları ile tamamen örtüşmeyecektir (Ulus, 2008;139).

Gerçeğe uygun değer, cari maliyet değeri ve cari satış değeri olmak üzere iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu değerler işlem tarihinde alış ve satış maliyetleri ihmal edilirse birbirlerine eşit olurlar. İşlem tarihinden sonra ise bu fiyatların birbirlerinden farklılaştıkları görülmektedir. Gerçeğe uygun değer yaklaşımındaki amaç; bu farklılıkların finansal tablolarda sunularak, finansal tablo unsurlarının en gerçekçi bir şekilde piyasa fiyatını yansıtmasının sağlanmasıdır. Ayrıca, bu işlemler gelirin daha kapsamlı bir şekilde raporlanmasının sağlanmasına ilaveten, gelir tablosunun, finansal performansın raporlanmasını da içeren bir yapıya kavuşmasına neden olmuştur. Bu husus, finansal tablolardaki bilgiler ile işletmenin risk durumunun daha gerçekçi bir biçimde yansıtılmasını sağlayacak ve finansal tabloların anlamlılığı, karşılaştırılabilirliği ve kullanılabilirliği artacaktır. Dolayısıyla, gerçeğe uygun değer yaklaşımı, değerlemeye konu olan değerlerin aktif bir piyasasının bulunmaması durumunda, cari ekonomik değerlerin tespiti için nakit akışları temelli değerlendirme modellerinin kullanılmasına izin vermektedir. Bu uygulama ise, muhasebecilerin değerlendirme teknikleri konusunda uzmanlaşmalarına yol açacaktır. Gerçeğe uygun değer yaklaşımı, ekonomik değişikliklerin finansal tablolara

yansıtılmasını sağlamakta ve farklı kaynaklardan farklı zamanlarda, farklı değerlerle elde edilen aynı varlıkların finansal tablolarında aynı değerlerle gösterilmesini ifade etmektedir. Ayrıca, gerçeğe uygun değer, kayıtlama, değerlendirme ve raporlama konularında muhasebe için karmaşık bir ortam oluşturmaktadır (Tokay, Deran ve Aktaş, 2005; 24).

Gerçeğe uygun değer, günümüz muhasebe uygulamalarında ön plana çıkan bir değerlendirme yaklaşımı olup, muhasebe kuramında cari maliyet yöntemi ile benzerlik göstermekle birlikte, temelde farklı özellikler taşımaktadır. Bu yöntemde genelde bir varlığın yenilenip yenilenmemesi hususu dikkate alınarak varlığın değeri tespit edilmektedir. Gerçeğe uygun değer yönteminde ise, varlığın yenilenebilme durumuna bakılmaksızın bir değer belirleme olayı söz konusudur. Söz konusu yöntemde, bir varlığın yenilenip yenilenmeme kararı doğrudan gerçeğe uygun değerle ilgili değildir. Burada esas amaç, elde bulundurulmuş varlığın tam rekabet piyasasında oluşan cari değerinin bulunmasıdır. Bu değer, cari maliyet, cari satış değeri veya kullanım değeri olabilir (Aktaş ve Deran, 2006; 157).

Gerçeğe uygun değer muhasebesinin; yönetim tarafından yapılan çeşitli öngörüler ve varsayımların yanlış olabileceği ve fırsatçı ve dürüst olmayan yönetim tarafından kazanç sağlamak amacıyla yargı ve varsayımların manipüle edilmesinin söz konusu olmasından dolayı eleştiriler yöneltilmektedir (Özkan ve Terzi, 2009; 19). Gerçeğe uygun değer belirlenmesi ile ilgili karşılaşılabilecek güçlüklerden birisi, işlem maliyetlerinin gerçeğe uygun değer belirlenirken dikkate alınıp alınmayacağı hususudur. IASB işlem maliyetlerinin varlık veya borçların bir özelliğinden daha ziyade işlemin bir özelliği olduğunu kabul etmektedir. Böylece, işlem maliyetleri gerçeğe uygun değerden ayrı olarak dikkate alınmalıdır. Ancak, bazı TMS/TFRS'de gerçeğe uygun değer belirlenirken işlem maliyetleri aktif bir piyasada oluşan fiyattan çıkarılmakta, bazı TMS/TFRS'de ise çıkarılmamaktadır. Gerçeğe uygun değer belirlenmesi sırasında karşılaşılabilecek bir diğer güçlük ise piyasanın seçimidir. Çünkü, her varlık veya borcun aktif bir piyasası olmayacağı gibi özellikle finansal araçlar dışındaki varlıkların birden fazla piyasası ve dolayısıyla birden fazla değeri olabilir. Böyle durumlarda, gerçeğe uygun değer hangi piyasada ortaya çıkan değer olacağı başlıca sorun olacaktır (Uluslan, 2008; 140).

3. Finansal Raporlama Standartları'nda Yer Alan Değerleme Ölçülerinde Gerçeğe Uygun Değerin Tespiti

Finansal tablo unsurlarının ölçümü ve ilk kayda alınmasında finansal tablo unsurları değişik derecelerde ve değişik bileşimlerde kullanılan, birkaç farklı değerlendirme esası ile değerlemeye tabi tutulur. Bu değerlendirme metodları; şimdiki değer ve varlıkların değerlemesi olarak ikiye ayrılmaktadır.

Varlıkların değerlemesi ise; tarihi maliyet ve cari değer olarak gruplandırılır. Söz konusu gruplandırmadan cari değer ise; gerçeğe uygun değer, yerine koyma maliyeti, net gerçekleştirilebilir değer ve kullanım değeri olmak üzere dört grupta toplanmaktadır (Alexander ve Nobes, 2004; 181-182). TMS ve TFRS'ye göre hazırlanan finansal tablolarda, bu değerlendirme esasları kavramsal çerçevede; tarihi maliyet, cari maliyet, gerçekleştirilebilir değer ve kullanım değeri ve gerçeğe uygun değer olmak üzere beş başlık altında toplanmıştır (Kavramsal Çerçeve;100). TMS ve TFRS standartlarında yer alan değerlendirme ölçülerinde gerçeğe uygun değer hesaplamasını öngören bir çok standart mevcuttur. Çalışmamızda, gerçeğe uygun değerlerin tespiti, TMS ve TFRS'lerde sıkça atıfta bulunanlar bazında ele alınmıştır.

3.1. Stoklara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nda (TMS 2) Gerçeğe Uygun Değer

TMS 2 standardına göre stokların değerlendirilmesi, maliyet ve net gerçekleştirilebilir değerlerin düşük olanı ile değerlerin ifadesiyle açıklanmıştır. Bu durumda, stoklar için yapılan değerlendirme sürecinde stokların değerinin maliyet ve net gerçekleştirilebilir değere göre ayrı ayrı tespit edilerek, karşılaştırılması gerekmektedir (TMS 2; 9).

TMS'nın benimsediği bu yaklaşım tutuculuk ilkesine dayalı, en düşük değer yöntemidir. Bu yöntemde, gerçekleşmemiş zararlar gelir tablosu unsuru olarak kayıtlara aktarılmaktadır. Buna karşın, gerçekleşmemiş kazançların gelir olarak dikkate alınması söz konusu değildir. Bu yaklaşıma göre, değerlendirme esnasında, stokların net gerçekleştirilebilir değeri, maliyet değerinin altına düşerse gerçeğe uygun değer kaygısı ortaya çıkmakta ve stokların net gerçekleştirilebilir değeri, gerçeğe uygun değeri temsil etmektedir. Net gerçekleştirilebilir değerlerin maliyet değerinden büyük olması durumunda, gerçeğe uygun değer kaygısı ortaya çıkmamakta ve stok maliyet değeri ile ölçülmektedir (Şensoy, 2006: 32-36). Stokların net gerçekleştirilebilir değeri; tahmini satış fiyatından, tahmini tamamlanma maliyeti ve satışı gerçekleştirmek için gerekli tahmini satış giderleri toplamının düşülmesiyle elde edilen tutarı ifade etmektedir. Stokların gerçeğe uygun değeri ise, piyasada karşılıklı pazarlık ortamında bilgili ve istekli gruplar arasında değiş tokuş edilen tutarı göstermektedir. Net gerçekleştirilebilir değer, maliyet değerinden düşük ise alış maliyetleri, her bir stok kalemi bazında net gerçekleştirilebilir değerlerine indirilir. Bu indirim stok değer düşüklüğü karşılığı ayırmak suretiyle yapılır (Gençoğlu, 2007; 9-10).

TMS 41 kapsamındaki stoklar, ilk muhasebeleştirme anında satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer ile değerlemeye tabi tutulmaktadır. Bu değer TMS 2'ye göre maliyet değeri olarak kabul

edilmektedir. Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı gibi, stoklar, değişik durumlarda maliyet, net gerçekleşebilir değer ve gerçeğe uygun değer ölçüleri ile değerlemeye tabi tutulabilmektedir.

3.2. Maddi Duran Varlıklara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nda (TMS 16) Gerçeğe Uygun Değer

TMS 16 standardının 19.maddesinde, bu Standart kapsamında bulunan ve varlık olarak muhasebeleştirilme koşullarını sağlayan maddi duran varlıklar ilk muhasebeleştirme anında maliyet bedeli ile ölçülür. İlk muhasebeleştirme tarihini takip eden değerlendirme dönemlerinde maliyet veya yeniden değerlendirme yönteminden birinin esas alınarak maddi duran varlıkların değerlerinin belirlenmesi mümkündür (TMS 16; 29-31).

Maliyet yöntemi, maddi duran varlıkların bilançoda maliyet eksi birikmiş amortisman ve varsa birikmiş değer düşüklüğü zararları üzerinden gösterilmesini ifade etmektedir. Maliyet yönteminde varlığın net defter değeri geri kazanılabilir değerinden büyükse, aradaki fark zarar olarak muhasebeleştirilmekte ve varlıklarda değer düşüklüğü olarak finansal tablolara yansımaktadır. Geri kazanılabilir değeri ise, bir varlığın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer ile kullanım değerinden yüksek olanı ifade etmektedir. Böylece, maliyet yöntemini tercih eden işletmeler maddi duran varlıklarını, bu varlıklarda değer düşüklüğü olması durumunda gerçeğe uygun değer üzerinden finansal tablolara yansıtacaktır (Demir ve Bahadır, 2007; 74). TMS 16 standardına göre işletme, ilk muhasebeleştirme tarihinden sonraki değerlendirme dönemlerinde maddi duran varlıkların değerlemesinde, maliyet veya yeniden değerlendirme yöntemlerinden birini seçmekte serbest bırakılmıştır. Ancak, hangi yöntem seçilirse seçilsin, seçilen yöntemin ilgili tüm duran varlık sınıfı için uygulanması gerekmektedir. Maddi duran varlıkların değerlendirilmesinde her ne kadar maliyet ve yeniden değerlendirme diye iki yöntem öngörülse de değer artışının tespitinde genellikle yeniden değerlendirme yöntemi kullanılır. Ancak, maliyet yöntemi, niteliği gereği, maddi duran varlığın sürekli değer kaybetmesi durumunda kullanılmaktadır (Kaya ve Dinç, 2007; 348).

Değeri düşen maddi duran varlıkların maliyet yöntemiyle değerlemeye tabi tutulmaları durumunda, söz konusu duran varlık gerçeğe uygun değeri ile bilançooya yansıtılmaktadır. Maliyet yönteminin değer kazanan bir duran varlığın değerini belirlemede kullanılması durumundaysa, söz konusu duran varlık, tarihi maliyet değerinden birikmiş amortisman ve değer düşüklüğü zararının düşülmesi sonucu kalan tutar üzerinde bilançooya yansıtılır. Değeri artan veya düşen duran varlığın yeniden değerlendirme yöntemi esasında değerlemeye tabi tutulması durumunda, her iki durumda da, ilgili duran varlık gerçeğe uygun değeri üzerinden bilançooya yansıtılır.

Bu standartta maddi duran varlıkların değerlemesinde maliyet ve gerçeğe uygun değer ölçüsü olmak üzere iki değer ölçüsü kullanılmaktadır. Gerçeğe uygun değer belirlenmesinde ise diğer standartlarda yer alan süreçten farklı olarak, değerlendirme uzmanları tarafından piyasa bazlı hesaplama yapılmaktadır.

Örnek olarak, FNS Enerji Taahhüt ve Ticaret A.Ş.'nin 2009 yılı maddi duran varlıklarına ilişkin bazı bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Alış Maliyeti (10.01.2008)	Birikmiş Amortismanlar	Defter Değeri (31.12.2009)	Piyasa Değeri (Gerçeğe Uygun Değer)	Kullanım Değeri	Alternatif
300.000,00	150.000,00	150.000,00	160.000,00	170.000,00	1
300.000,00	150.000,00	150.000,00	110.000,00	100.000,00	2

FNS Enerji Taahhüt ve Ticaret A.Ş.'nin maddi duran varlıklarının kullanım değeri birinci alternatife göre piyasa değerinden yüksek olduğu için, geri kazanılabilir değeri kullanım değeridir. Ancak, defter değeri kullanım değerinden küçük olduğu için, şirket maddi duran varlıklarını maliyet değeri üzerinden finansal tablolarına yansıtacaktır. Görüldüğü gibi, varlığın defter değeri kullanım değerinden küçükse, maliyet yöntemi duran varlıkların gerçeğe uygun değer ile finansal tablolarda raporlanmasına izin vermemektedir. Aynı şekilde ikinci alternatifin olması durumunda ise, kullanım değeri piyasa değerinden küçük olduğu için, geri kazanılabilir değer gerçeğe uygun değerine eşit olacaktır. Bu durumda, FNS Enerji Taahhüt ve Ticaret A.Ş.'nin maddi duran varlıklarının defter değeri ile kullanım değeri arasındaki fark zarar olarak muhasebeleştirilecek ve maddi duran varlıklarının gerçeğe uygun değeri ile bilançoda gösterilecektir.

3.3. Kiralama İşlemlerine İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nda (TMS 17) Gerçeğe Uygun Değer

Bu standarda göre finansal kiralama işleminin taraflarından kiracı ve kiraya veren, kiralama işlemini farklı değerlendirme ölçüleri kullanarak bilançolarında göstermektedirler. Standarda göre, kiracılar finansal kiralama işlemini, kiralama süresinin başlangıcında, kiralama sözleşmesinin başlangıcı itibarıyla tespit edilmiş, gerçeğe uygun değer ya da asgari kira ödemelerinin bugünkü değerinden düşük olanı üzerinden bilançolarında varlık ve borç olarak muhasebeleştirilmektedir. Kiralama işlemlerinde kiracı, başlangıçtaki her çeşit doğrudan maliyetleri, varlık olarak muhasebeleştirilen tutara eklemektedir (TMS 17; 20). Kiraya verenler ise finansal kiralamaya

konu edilmiş varlıkları bilançolarına yansıtmakta ve net kiralama yatırımı tutarına eşit tutarda bir alacak olarak göstermektedirler (TMS 17; 36). Herhangi bir üretici ya da satıcı konumundaki kiraya veren tarafından, kiralama süresinin başında finansal tablolara yansıtılacak satış gelirleri, ilgili varlığın gerçeğe uygun değeri, ya da bu değer altında olması koşuluyla piyasa faiz oranının kullanılması durumunda hesaplanan ve kiraya veren tarafından elde edilecek asgari kira ödemelerinin bugünkü değeridir. Kiralama süresinin başlangıcı itibariyle muhasebeleştirilecek satış maliyeti, kiralanan varlığın maliyetinden, veya farklı ise defter değerinden kalıntı değer çıkarılması sonucunda bulunan tutardır (TMS 17; 44).

Örnek olarak, FNS Enerji Taahhüt ve Ticaret A.Ş.'nin 2009 yılında Garanti Leasing A.Ş.'den yapmış olduğu finansal kiralama sözleşmesi ile kiraladığı Volvo Greyder'e ait toplam kira borcu 350.000 TL dir. Söz konusu makinenin rayiç bedeli ise 300.000 TL dir. Kira ödemelerinin bugünkü değeri ise yapılan hesaplama sonucu 280.000 TL olarak belirlenmiştir. Bu durumda FNS Enerji Taahhüt ve Ticaret A.Ş. kiralamaya konu olan makineyi kira ödemelerinin bugünkü değeri olan 280.000 TL üzerinden muhasebeleştirecektir.

3.4.Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanmasına İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nda (TMS 20) Gerçeğe Uygun Değer

Standartta göre, bir devlet teşviki, işletmenin kullanması amacıyla verilen arsa veya diğer kaynaklar gibi parasal olmayan teşvikler şeklinde olabilir. Böyle durumlarda, teşvik konusu parasal olmayan varlığın gerçeğe uygun değerinin belirlenmesi ve teşvik ile varlığın belirlenen gerçeğe uygun değer ile finansal tablolara kaydedilmesi genel uygulamadır. Bazı durumlarda varlık ve teşvikin nominal değeri üzerinden bilançoya yansıtılmasına, alternatif bir yöntem olarak izin verilmektedir (TMS 20; 23). Görüldüğü gibi, standartta gerçeğe uygun değer ile nominal değer ölçüsü kullanılmaktadır.

3.5. Varlıklarda Değer Düşüklüğüne İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nda (TMS 36) Gerçeğe Uygun Değer

Uluslararası Muhasebe Standartları / Türkiye Muhasebe Standartları (IAS/TMS) 36 standardının 6.maddesinde gerçeğe uygun değer, bir varlık veya nakit yaratan birimin karşılıklı pazarlık ortamında, bilgili ve istekli gruplar arasında gerçekleştirilen satışı sonucunda elde edilmesi gereken tutardan, elden çıkarma maliyetlerinin düşülmesi suretiyle bulunan değer olarak tanımlanmıştır (Mirza, Holt ve Orrell, 2006; 264).

Gerçeğe uygun değerın tespitinde aktif bir piyasanın varlığı önem arz etmektedir. Aktif bir piyasanın bulunması durumunda, bu varlık veya varlık grubunun bir kısmı veya tamamı işletme içinde kullanılacak olsa bile nakit girişi sağlayan birim olarak tanımlanır. Bu durumda, nakit girişi sağlayan birimin geri kazanılabilir tutarı, net satış fiyatı ile kullanım değerinden yüksek olanı olarak belirlenmelidir (Akgül ve Akay, 2004; 175-176). Kullanım değeri ise, bir varlık veya nakit yaratan birimden elde edilmesi beklenen gelecekteki nakit akışlarının bugünkü değerini ifade etmektedir (Mirza, Holt ve Orrell, 2006; 264). Aktif bir piyasanın bulunmaması halinde ise işletmelerin, gerçeğe uygun değeri tahmin etmek üzere bir değerlendirme tekniği kullanmaları gerekir. Bununla birlikte gerçeğe uygun değerle, net satış fiyatının aynı olduğu varsayılabildiği takdirde net gerçekleşebilir tutardan aşağı olamaz. Gerçeğe uygun değerın belirlenmesinde, aktif piyasası olan varlıklar için bu piyasada oluşan fiyatlar dikkate alınırken, aktif piyasası bulunmayan varlıklar için; piyasadaki emsal fiyatlar, endeksler, yenileme maliyeti ya da değerlendirme uzmanlarının yapmış olduğu takdirler esas alınmaktadır (Kaya ve Dinç, 2007; 345).

Varlığın gerçeğe uygun değeri ile kullanım değerinin her ikisini birden belirlemek her zaman gerekli değildir. Anılan tutarlardan herhangi birinin ilgili varlığın defter değerini aşması durumunda, söz konusu varlık değer düşüklüğüne uğramamıştır ve diğer tutarı tahmin etmek gerekmez (TMS 36; 19). Varlık aktif bir piyasada işlem görmese bile, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerini belirlemek mümkün olabilir. Ancak, bazen satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri belirlemek mümkün olmayacaktır; çünkü karşılıklı pazarlık ortamında bilinçli ve istekli taraflar arasında yapılacak bir işlemde varlığın satışından elde edilecek tutarı tahmin etmek için temel alınacak bir esas yoktur. Bu durumda işletme, varlığın kullanım değerini geri kazanılabilir tutar olarak kullanabilir (TMS 36; 20). Gerçeğe uygun değer ölçüsü, işlem anında kavramsal çerçevede belirtilen dört değerlendirme ölçüsünden her birine karşılık gelebilir. İşlem tarihinden sonra ise kavramsal çerçevede belirtilen tarihi maliyet esası hariç diğer üç değerlendirme esasına karşılık gelebilir. TMS 36'da varlıkların değer düşüklüğü tespit edilirken, kullanım değeri, geri kazanılabilir değer, net satış değeri, net defter değeri, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer gibi birçok ölçü kullanılmaktadır.

3.6. Maddi Olmayan Duran Varlıklara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nda (TMS 38) Gerçeğe Uygun Değer

TMS 38 standardının 24.maddesine göre, maddi olmayan bir duran varlık, ilk muhasebeleştirilmesi sırasında, maliyet bedeliyle ölçülür. Standarda göre, işletmeler maddi olmayan duran varlığı; belli bir bedel

karşılığında, işletme birleşmesi sonucu elde edilen varlıklar ve devlet teşviki yoluyla elde etme olmak üzere üç türlü elde edebilir. İşletmeler maddi olmayan duran varlığı belli bir bedel karşılığında elde edebilirler. İşletmenin bir maddi olmayan duran varlığı elde etmek için ödemiş olduğu fiyat, varlıktan beklenen gelecekteki ekonomik faydaların işletme tarafından elde edilme olasılığı ile ilgili işletmenin beklentilerini yansıtır (TMS 38; 25). Maddi olmayan duran varlıklar işletme birleşmesi sonucu elde edilmişse, TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardına göre değerlendirme yapılır ve maddi olmayan duran varlığın maliyeti, elde edilme tarihindeki gerçeğe uygun değeri olarak kabul edilmektedir. Bazı durumlarda, bir maddi olmayan duran varlık, devlet teşviki yoluyla da elde edilebilir. İşletme, TMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması Standardı'nın 44.maddesi uyarınca, başlangıçta, hem maddi olmayan duran varlığı hem de ilgili teşviki gerçeğe uygun değerinden muhasebeye yansıtmayı seçebilir.

Ayrıca, ilk muhasebeleştirme takip eden değerlendirme dönemlerinde maddi olmayan duran varlıkları değerlemek amacıyla işletme, maliyet veya yeniden değerlendirme yöntemlerinden birini muhasebe politikası olarak seçebilir (TMS 38; 72). Bu anlamda, standart, ilk muhasebeleştirme tarihinden sonraki değerlendirme dönemlerinde maddi olmayan varlıkların değerlemesinde, maliyet veya yeniden değerlendirme yönteminden birini tercih etmede işletmeyi serbest bırakmıştır. Ancak, bu standardın 75.maddesine göre ise, yeniden değerlendirme yönteminin uygulanabilmesi için, varlığın aktif bir piyasasının bulunması şarttır. Gerçeğe uygun değer, aktif bir piyasa ile ilişkilendirilmek suretiyle belirlenmektedir.

3.7. Finansal Araçlar: Sunum, Değerleme ve Açıklamalara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı 'nda (TMS 32, TMS 39, TFRS 7) Gerçeğe Uygun Değer

TMS 39 finansal varlık ve borçları özellikle değerlendirme ölçülerinin kullanılması ve finansal tablolarda raporlanması açısından dört grupta ele almıştır. Bunlardan birincisi gerçeğe uygun değeri ile değerlendirilen finansal varlık ve borçlardır. TMS 39 nolu standardın 9.maddesinde 2003 yılında yapılan değişiklikle standart; prensipte tüm finansal varlık ve borçların ilk defa iktisaplarında alım amacına bağlı olmadan gerçeğe uygun değerle değerlendirilecek ve olumlu veya olumsuz farkları kâr zarara kaydedilecek varlıklar olarak kayıt etmeye müsaade etmektedir. Muhasebenin temel ilkelerinden biri olan özün önceliği ilkesine göre hesaplara alma ve bilançoda sınıflamalarda varlık veya borçların iktisap amacı esastır. Ancak standartta yapılan değişiklikle başlangıçta amacına bağlı kalmadan kâr zarar etkili gerçeğe uygun değerle değerlendirilecek finansal varlıklar veya borçlar

sınıfına almaya olanak vermektedir. Bu hükme göre bankalar kullandırdıkları kredileri veya kullandıkları kredileri isterlerse her bilanço döneminde gerçeğe uygun değerle değerleyebilecekler ve değerlendirme farklarını kâr zarar etkili muhasebeleştirebileceklerdir. Böylece standart, tüm varlıkların tarihi maliyet veya kayıtlı değer ile değerlendirme şeklindeki klasik değer ölçüsünün yerine gerçeğe uygun değerle değerlendirilmeyi ikame etmeye çalışmaktadır (Örten, Kaval ve Karapınar, 2009; 475-476).

İşletmenin varlıklarının karşı karşıya bulunduğu maksimum risk genellikle o varlıkların gerçeğe uygun değeri kadardır. Gerçeğe uygun değer doğru saptanamaması, varlığın değer kaybetmesi, değişken oranlı faizlerin etkisinin fazla olması gibi durumlarda maruz kalınan risk gerçeğe uygun değerden farklı olabilir. Bu gibi durumlarda ek bilgiler sunulmalıdır. Bu nedenle gerçeğe uygun değer yaklaşık olarak belirlenmesi muhasebenin açıklık, doğruluk ilkesine aykırı olacaktır. Bunun yerine bu değeri temsil eden alt ve üst sınırlar belirlemek daha doğru olacaktır. Bu sınır belirleme yöntemi aktif bir piyasası olmayan varlık yada borçlar ile borsada işlem görmeyen hisse senetleri için geçerlidir (Çoban, 2001;127-129).

TMS 32 ve TMS 39 standartlarında finansal varlıkların maliyet veya gerçeğe uygun değerle değerlendirileceği hükme bağlanmıştır. VUK'nun 262.maddesinde belirtilen maliyet bedeli değerlendirme ölçeğine göre; ticari mallar, duran varlıklar ve gayri maddi haklar maliyet bedeli ile değerlendirirken, finansal borçların bu ölçekle değerlendirilmesi mümkün değildir. Ayrıca, VUK'na göre senetsiz borçlar kayıtlı değere göre değerlendirirken senetli borçlar peşin değerle değerlendirilmektedir. Bu standarda sözü edilen maliyet bedeli ile değerlendirme ile vergi kanunlarımızdaki değerlendirme hükümleri paralellik arz etmektedir. Ancak, TMS 32 standardına göre borsaya kayıtlı olmayan hisse senetleri maliyet bedeli ile, borsaya kayıtlı olanlar ise cari değerle değerlemeye tabi tutulmaktadır. Oysa, Tekdüzen Muhasebe sistemi menkul kıymetlerin değerlemesini alış bedeli ile yapılmasını öngörmektedir. Değerleme konusunda bir başka farklılık ise TMS 32 standardı hisse senetlerinin alınışındaki yapılan ödemeleri maliyete aktarırken, Tekdüzen Muhasebe Sisteminde ise hisse senetlerinin alınışında yapılan ödemeleri gider olarak kayıtlara intikal ettirmektedir (Akgün, 2007; 231).

08 Ekim 2009 Tarih ve 27370 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçmeye İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 39) Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin 166 sıra nolu tebliğin 2.maddesinde bir finansal aracın gerçeğe uygun değerinin tümüyle değişmesi veya nakit akışlarının bütününe ilişkin değışkenliği dışında, finansal araca ilişkin olarak farklı gösterimler yapılmasına da izin verilmiştir. Örneğin, tüm riskler için değil bazı riskler nedeniyle bir finansal

aracın nakit akışlarının tamamındaki veya gerçeğe uygun değerdeki değişiklikler gösterilebilir veya, tüm riskler veya bazı riskler nedeniyle bir finansal aracın nakit akışlarının tamamı yerine bir kısmındaki veya gerçeğe uygun değerindeki değişiklikler gösterilebilir. Ayrıca, tüm risklere veya sadece bazı risklere atfedilebilen değişiklikler için finansal araca ilişkin nakit akışlarının bir kısmı gösterilebilir.

TFRS 7'e göre işletme, her bir sınıftaki finansal varlık ve finansal borçlar için, o sınıftaki varlık ve yükümlülüğün gerçeğe uygun değerini, taşınan değeri ile karşılaştırmaya izin verecek şekilde açıklamalıdır. Bu açıklamalarda, gerçeğe uygun değerini hesaplama yöntemi, bu yöntemde kullanılan varsayımlar, dönemde ve kümülatif olarak kâr ve zarara aktarılan tutarlar yer almalıdır.

3.8. Yatırım Amaçlı Gayrimenkullere İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nda (TMS 40) Gerçeğe Uygun Değer

Bu standarda göre, yatırım amaçlı gayrimenkuller ilk muhasebeleştirme anında maliyet bedeli ile ölçülür. Varlığın edinimi sırasında katlanılan işlem maliyetleri de varlığın maliyetine dahil edilir (TMS 40; 20). Bu standardın 30. paragrafı na göre ilk muhasebeleştirme tarihini takip eden değerlendirme dönemlerinde, 32A ve 34 üncü paragraflarda belirtilen istisnai durumlar hariç, bir işletme muhasebe politikası olarak gerçeğe uygun değer veya maliyet yönteminden birini seçebilir. Seçilen yöntemin tüm yatırım amaçlı gayrimenkullere uygulanması gerekir. Bu standartta da, ilk muhasebeleştirme tarihinden sonra, yatırım amaçlı gayrimenkullerin değerlemesinde gerçeğe uygun değer ile maliyet değeri ölçüsü tercihli olarak kullanılmaktadır.

Bu standarda göre; yatırım amaçlı gayrimenkuller ilk muhasebeleştirme anında maliyet bedeli ile ilk muhasebeleştirme tarihini takip eden değerlendirme dönemlerinde ise bir işletme muhasebe politikası olarak gerçeğe uygun değer veya maliyet yönteminden birini seçebilir. Görüldüğü gibi, yatırım amaçlı gayrimenkuller standardında maliyet bedeli ve gerçeğe uygun değer yöntemi olmak üzere iki değerlendirme yöntemine yer verilmiştir. Yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değeri, karşılıklı pazarlık ortamında, bilgili ve istekli gruplar arasında bir varlığın el değiştirmesi ya da bir borcun ödenmesi durumunda ortaya çıkması gereken tutarı ifade etmektedir. Gerçeğe uygun değer yöntemi, yatırım amaçlı bir gayrimenkulün bilanço tarihindeki piyasa koşullarını yansıtır. Bu yöntemin uygulanması halinde, yatırım amaçlı gayrimenkulün gerçeğe uygun değerindeki değişiminden kaynaklanan kazanç veya kayıp, oluşturduğu dönemde kâr veya zarara dahil edilmektedir (TMS 40; 35-38).

3.9. Tarımsal Faaliyetlere İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı'nda (TMS 41) Gerçeğe Uygun Değer

Bu standardın 8.maddesinde gerçeğe uygun değer, bilgili ve istekli taraflar arasında, herhangi bir ilişkiden etkilenmeyecek şartlar altında bir varlığın el değiştirmesine veya bir borcun ödenmesine esas teşkil edecek olan fiyatı ifade etmektedir. Bu değer, canlı varlıklardaki biyolojik dönüşümün finansal tablolara yansıtılmasını sağlayan bir yapıya sahiptir. Bu standarda göre, canlı varlıklar ilk muhasebeleştirildikleri tarih ile her bilanço tarihinde, Paragraf 30'da yer verilen gerçeğe uygun değerın güvenilir olarak ölçülemediği durumlar hariç, gerçeğe uygun değerlerinden tahmini pazar yeri maliyetleri düşülmek suretiyle ölçülür (TMS 41; 12). Canlı varlıkların ilk muhasebeleştirme döneminde aktif bir piyasa bulunup bulunmaması halinde gerçeğe uygun değer farklı tespit edilmektedir. Canlı varlıkların ilk muhasebeleştirme döneminde aktif bir piyasa bulunması durumunda, bu piyasada oluşan fiyat gerçeğe uygun değerdir (TMS 41; 17). Canlı varlıkların ilk muhasebeleştirme döneminde aktif bir piyasa bulunmaması durumunda ise işletme, canlı varlıklarla ilgili en son işlem fiyatı, benzer varlıkların piyasa fiyatı ve sektör ortalamaları bilgilerinden bir veya daha fazlasına ulaşmaya çalışarak bunlar arasından en uygununu gerçeğe uygun değer olarak belirlemelidir (TMS 41;18). Canlı varlıkların ilk muhasebeleştirme döneminde aktif bir piyasa bulunmaması veya gerçeğe uygun değerine ilişkin tahminlerin güvenilir olmaması durumunda ise, bir defaya mahsus olmak üzere, tarihi maliyet değeri ile finansal tablolarda yer alabilir (TMS 41; 30).

Standart, canlı varlıkların ilk defa muhasebeleştirilmesi sırasında, gerçeğe uygun değerlerinin güvenilir bir şekilde hesaplanabileceği varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayımın geçersiz olduğu, bir başka ifadeyle, gerçeğe uygun değerın güvenilir bir şekilde belirlenemediği durumlarda, canlı varlıkların değeri maliyet bedelinden buna ilişkin her türlü birikmiş amortisman ve birikmiş değer düşüklüğü karşılıklarının düşülmesi suretiyle tespit edilmektedir. TMS 41, 30. paragrafa göre, canlı varlıkların aktife alınmaları sırasında, bu varlıklarla ilgili piyasa fiyatına ulaşamaması ve gerçeğe uygun değerın hesaplanması için yapılan tahminlerin güvenilir tahminler olmadığı durumlarda ilk muhasebeleştirme anında canlı varlığın gerçeğe uygun değerinin güvenilir bir şekilde belirlenemeyeceği ifade edilmektedir (Tokay ve Deran, 2009; 18).

Bu standart da tarihi maliyet veya gerçeğe uygun değer ölçüsü kullanılmakta, gerçeğe uygun değer esas olarak piyasa fiyatını esas alarak belirlenirken, bazı durumlarda bugünkü değer ölçüsünü temsil edebilmektedir. Canlı varlıkların ilk muhasebeleştirme döneminde aktif bir piyasa bulunması durumunda piyasada oluşan değer gerçeğe uygun

değer iken, ilk muhasebeleştirme döneminde canlı varlıklarla ilgili güvenilir bir fiyat oluşmaması ve edinim tarihi ile aktive alma tarihinin aynı olması nedeniyle gerçeğe uygun değer tarihi maliyet değeri olarak dikkate alınabilmektedir.

3.10. Hisse Bazlı Ödemelere İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı'nda (TFRS 2) Gerçeğe Uygun Değer

Bu standarda göre, gerçeğe uygun değer temelde, işletmenin öz kaynağına dayalı finansal araçlarının karşılığı olarak bir malın veya hizmetin tedarik edilmesine ilişkin işlemlerde hesaplanır. Tedarik edilen mal veya hizmetin gerçeğe uygun değerinin güvenilir olarak hesaplanmadığı durumlarda karşı tarafa verilen öz kaynağa dayalı finansal araçların gerçeğe uygun değeri kullanılır. Çalışanlar ve benzeri hizmetleri sağlayanlar ile olan işlemlerde, tedarik edilen hizmetin gerçeğe uygun değeri güvenilir olarak tahmin edilemediğinden işletmenin karşı tarafa verilen öz kaynağa dayalı finansal araçlarının gerçeğe uygun değerini hesaplaması gerekir. Ayrıca, gerçeğe uygun değerinden hesaplanarak karşı tarafa hibe edilen öz kaynağa dayalı finansal araç işlemlerindeki gerçeğe uygun değer, verilmiş tarihinde hesaplanmaktadır. Tedarik edilen mal veya hizmetlerin gerçeğe uygun değerleri üzerinden hesaplanan işlemlerde gerçeğe uygun değer, söz konusu mal ve hizmetlerin alım tarihlerinde hesaplanması gerekir. Karşı tarafa hibe edilen öz kaynağa dayalı finansal araçların gerçeğe uygun değeri ise, söz konusu hibe edilen öz kaynağa dayalı finansal araçların kural ve esasları dikkate alınmak suretiyle piyasa fiyatları aracılığıyla ölçülmektedir. Piyasa fiyatlarının olmadığı durumlarda, işletme öz kaynağa dayalı finansal araçlarının gerçeğe uygun değerini bir değerlendirme modeli kullanarak tahmin etmektedir. Bu değerlendirme modeli, bilgili ve istekli taraflar arasında emsal bedele göre gerçekleştirilecek bir işlemde, ölçüm tarihi itibarıyla söz konusu finansal araçların olması gereken fiyatlarının tahminine dayandırılmaktadır (Selimoğlu, 2007; 1181-1182).

Görüldüğü gibi diğer bahsettiğimiz standartlarda olduğu gibi bu standart da gerçeğe uygun değer ölçüsünü esas almıştır. Standart yukarıda ifade ettiğimiz gibi, birçok durumda gerçeğe uygun değer ölçüsünün kullanılmasını gerektirmektedir. Örneğin, TFRS 2, 10. paragrafta göre, özkaynaktan karşılanan hisse bazlı ödeme işlemlerinde gerçeğe uygun değer güvenilir bir şekilde tahmin edilmesi mümkün olmadıkça, işletme, elde edilen mal veya hizmetler ile bunlara karşılık öz kaynakta meydana gelen artışı, doğrudan ilgili mal veya hizmetlerin gerçeğe uygun değerleri ile ölçülmektedir. İşletmenin elde edilen mal veya hizmetin gerçeğe uygun değerini güvenilir bir şekilde tahmin edememesi durumunda, ilgili mal veya

hizmetler ile bunlara karşılık öz kaynakta meydana gelen artış, öz kaynağa dayalı finansal araçların gerçeğe uygun değerleri referans alınmak suretiyle dolaylı olarak ölçülebileceği standartta belirtilmektedir.

3.11.İşletme Birleşmelerine İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı'nda (TFRS 3) Gerçeğe Uygun Değer

Bu standarda göre edinen işletme, işletme birleşmesinin maliyetini; edinen işletmenin kontrolünü elde etmek için işlem tarihinde yapılan değişim ile elden çıkarılan varlıklar, gerçekleşen veya üstlenilen yükümlülükler ile edinen işletme tarafından ihraç edilen öz kaynağa dayalı araçları gerçeğe uygun değerleriyle ölçmelidir (TFRS 3; 24). Standarda göre, işletme birleşmesinin maliyeti, edinilen işletmenin kontrolünü elde etmek için, edinen işletmenin gerçekleşen veya üstlendiği yükümlülüklerini de kapsamaktadır. Ancak, birleşme dolayısıyla gelecekte ortaya çıkacağı beklenen zarar ve diğer maliyetler edinen işletmenin edinilen işletmenin kontrolünü elde etmek için maruz kaldığı ve üstlendiği yükümlülükler olarak kabul edilmez ve bunlar birleşme maliyetine dahil edilmez (TFRS 3; 28). İşletme birleşmesiyle direkt bağlantılı maliyetler işletme birleşmesinin kapsamını belirlemektedir (TFRS 3; 30). İşletme birleşme maliyetinin tamamı yada bir kısmının ödenmesi ertelenmişse, ertelenen kısmın işlem tarihindeki değeri, ödeme vadesinde olması muhtemel prim ve indirimler dikkate alınarak iskonto edilerek hesaplanmalıdır (TFRS 3; 40). Edinen işletme, birleşme tarihinde edinilen işletmenin tanımlanabilir varlıkları ve yükümlülüklerini gerçeğe uygun değerlerini doğru bir biçimde ölçerek finansal tablolarına aktarır. Bir tanımlanabilir varlığın finansal tabloya yansıtılabilmesi için ayrıca işletmeye gelecek ekonomik fayda sağlama ihtimalinin var olması, yükümlülükler için ise bu yükümlülüğün gelecekte işletmeden ekonomik fayda çıkışı yaratma ihtimalinin var olması gerekir (TFRS 3; 37).

Standartta, edinen işletmenin birleşme maliyetinin dağıtımını sırasında tanımlanabilir varlık ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerini belirlemede bazı ölçütleri kullanabileceği ifade edilmiştir. Örneğin, arsa ve binalar için edinen işletme piyasa değerini kullanmalıdır. Alacaklar, imtiyazlı sözleşmeler ve diğer tanımlanabilir varlıklar için, uygun cari faiz oranıyla saptanmış alacak tutarının bugünkü değerinden, gerekli ise tahsil edememe karşılığı ve tahsil masrafları düşülerek belirlenen değeri kullanmalıdır. Makine ve teçhizat için edinen işletme, ekspertiz aracılığı ile belirlenen piyasa değerini kullanmalıdır. Ticari ve senetli borçlar, uzun vadeli borçlar, yükümlülükler, tahakkuklar ve diğer ödenecek tazminatlar için edinen işletme, uygun cari faiz oranlarını kullanarak yükümlülüklerini yerine

getirmek için yapılacak ödemelerin şimdiki değerini kullanmalıdır (TFRS 3; EK-B16).

TFRS'de tüm varlıklara uygulanabilecek genel bir değerlendirme ölçüsünün yer almaması nedeniyle, standartlarda değerlemede prensip olarak gerçeğe uygun değer yaklaşımı kabul edilse de, muhasebenin ihtiyatlılık ilkesi gereği diğer değerlendirme ölçüleri de bazı varlıklara uygulanabilmektedir. Dolayısıyla, TFRS 3 işletme birleşmelerinde satın alma yöntemi uygulanıyorsa, gerçeğe uygun değerle değerlendirilmiş varlıklar için herhangi bir işlem yapmaya gerek yoktur. Ancak, muhasebenin ihtiyatlılık ilkesine bağlı olarak değerlendirilmiş varlıkların gerçeğe uygun değerleri hesaplanmalı ve buna göre finansal tablolara yansıtılması gerekir (Demir ve Bahadır, 2008 ; 21).

3.12. Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı'nda (TFRS 5)'de Gerçeğe Uygun Değer

Bu standarda göre, işletme satış amaçlı tutulan varlık olarak sınıflandırılan duran varlıkların finansal tablolara alınması ve değerlemesinde gerçeğe uygun değer ile defter değeri ölçüleri kullanılmaktadır. İşletme satış amaçlı elde tutulan varlık olarak sınıflandırılan bir duran varlığı veya elden çıkarılacak duran varlık grubunu defter değeri ile satış maliyeti düşülmüş gerçeğe uygun değerinden düşük olanı ile ölçer (TFRS 5; 15).

Bir işletme, satışına karar verilen bir duran varlığın veya grubun bu standarda göre gerekli şartların sağlanması ile bilançoda diğer duran varlıklardan ayrı bir kalem olarak sınıflandırılır. Bu şekilde sınıflandırılan varlıkların değerlendirme ölçüsü olarak defter değeri ile gerçeğe uygun değerinden satış masrafları düşüldükten sonra kalan değerden düşük olanı kullanılacak ve bilançoya bu değer ile yansıtılacaktır. Aynı şekilde satış amacıyla elde tutulan bir varlık grubuna ilişkin borçlarda bilançoda diğer borçlardan ayrı olarak gösterilir. Bu varlık ve borçlar mahsup edilmez ve tek bir tutar olarak gösterilmeyip, satış amacıyla elde tutulan olarak sınıflandırılan varlık ve borçların ana sınıfları bilanço üzerinde ayrı ayrı gösterilir veya bilanço dipnotlarında açıklanır. Ayrıca, durdurulan faaliyetlerin işletme, yatırım ve finansman faaliyetleriyle ilişkilendirilen net nakit akışları gelir tablosu üzerinde yada dipnotlarda sunulabilir. Dolayısıyla, finansal tablo kullanıcılarının, durdurulan faaliyetlere ilişkin bilgileri, devam eden faaliyetlere ilişkin bilgilerden ayırarak işletmenin nakit akışları, kazanç üretme kapasitesi ve finansal durumu hakkında planlama yapabileceği olanaklarını bilmek isterler. Bu nedenle standart bilgi

kullanıcılarının bu gereksinmelerini karşılamaya yöneliktir (Sağlam, 2007; 1278-1290).

SONUÇ

Geleneksel muhasebe anlayışı içinde varlıkların değerlendirilmesinde tarihi maliyet esas alınmakta ve bu maliyet ile finansal tablo unsurlarının değerinin objektif bir değer tespitini sağlamakla birlikte, alış maliyeti ile bilanço tarihi arasında koşulların değişmesi sonucunda bilançonun doğru bilgi vermesine engel teşkil etmektedir. Mevcut muhasebe ve finansal raporlama standartları incelenecek olunursa, tarihi maliyet yaklaşımından uzaklaşarak, gerçeğe uygun değer yaklaşımına doğru bir yöneliş olduğu gözlenmektedir.

TMS ve TFRS'lerde gerçeğe uygun değer kavramına bir çok standartta atıfta bulunmakla birlikte, söz konusu standartlarda gerçeğe uygun değer kullanımı önemle desteklenmektedir. Standartlarda gerçeğe uygun değer tespitinde, genelde piyasa fiyatı esas alınmakta olup, bu piyasada oluşan fiyatın güvenilir olmaması halinde diğer değerlendirme yöntemlerinin kullanılmasına imkân vermektedir. Ayrıca, gerçeğe uygun değer değerlendirilmeye konu olan varlıkların aktif bir piyasasının olup olmamasına göre farklı değerlendirme ölçülerinin kullanılmasına izin vermektedir. Bu husus, işletmelerde finansal raporlama uygulayıcılarının değerlendirme ölçüleri konusunda uzman personel istihdamına neden olacaktır. Bunun yanı sıra, gerçeğe uygun değer; ekonomik unsurların farklı kaynaklardan, farklı zamanlarda, farklı değerlerden elde edilen varlıkların finansal tablolara yansıtılırken aynı değerle gösterilmesini gerekli kıldığından, özellikle kayıtlama, değerlendirme ve finansal raporlama konularında muhasebe için karmaşık bir ortama neden olmaktadır.

Çalışmamızda incelemiş olduğumuz TMS 36, TMS 38, TMS 39, TMS 40, TMS 41, TFRS 2 ve TFRS 3 standartları, bir veya daha fazla varlık ve yükümlülük grubu için gerçeğe uygun değer kullanılması gerektiği kılmaştır. TMS 40 ve TMS 41 standartlarında gerçeğe uygun değer tespitinde farklı fiyat ve değerlerin kullanılmasına izin verirken, bu standartlar arasında farklı uygulamalar söz konusudur. Örneğin, TMS 40 göre gerçeğe uygun değer tespitinde satışla ilgili maliyetler elimine edilmiştir. TMS 41 standardında ise, canlı varlık ve tarımsal ürünlerin gerçeğe uygun değerlerinin tespitinde pazarlama ve satış maliyetlerinin dikkate alındığı görülmektedir. Bu nedenle, TMS 41'deki gerçeğe uygun değer ile TMS 40'daki gerçeğe uygun değer yaklaşımı varlıkların satış ve pazarlama maliyetleri açısından farklılık göstermektedir. TFRS 3 ve TFRS 5 standartları incelendiğinde ise, gerçeğe uygun değer tespitinde satış ve pazarlama maliyetlerinin hesaba katıldığı dikkati çekmektedir. Ayrıca,

yatırım amaçlı gayri menkuller ilk muhasebeleştirme sırasında maliyet bedeliyle, daha sonraki dönemlerde ise tercihen gerçeğe uygun değer ile değerlemeye tabi tutulmaktadır. Buna karşılık, canlı varlıkların değerlemesinde gerçeğe uygun değer ölçüsünde tam tersi bir uygulama bulunmaktadır. Canlı varlıklar ilk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değerle değerlendirilmekte, gerçeğe uygun değer güvenilir olarak tespit edilememesi durumunda maliyet değeri ile değerlemeye tabi tutulmaktadır. Görüldüğü gibi, TMS ve TFRS'lerde gerçeğe uygun değerlendirme ölçüsünün ön plana çıkmasına karşılık, bir çok durumda varlıkların değerlendirilmesinde hala tarihsel maliyete göre değerlemenin esas alındığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- AKGÜL, Başak Ataman ve AKAY, Hüseyin. (2004), *Uluslararası Muhasebe Standartları ve Türkiye'de Uygulama Etkinliğine İlişkin Bir Araştırma*, 2.Baskı, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- AKBULUT, Yıldız Özerhan. (2008), *Vergi Usul Kanunundaki Değerleme Hükümlerinin Türkiye Finansal Raporlama Standartları Kapsamında Değerlendirilmesi*, Antalya: 02-06 Mart 2008-VI.Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı Sempozyumu, Ankara: Ankara SMMM Odası Yayını No: 59.
- AKGÜN, Ali İhsan. (2007), *Vadeli İşlemlere Yönelik Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Türkiye Açısından Değerlendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi.
- AKTAŞ, Rafet ve DERAN, Ali. (2006), "Fair Value Karşılığı Olarak Gerçeğe Uygun Değer Kavramı ve Tespiti Hiyerarşisi", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8/2(2006).
- ALEXANDER, David ve NOBES, Christopher. (2004), *Financial Accounting: An International Introduction*, Second Edition, Harlow: Financial Times, Prentice Hall.
- ALEXANDER, David. (2003), Fair Values In IAS GAAP. (www.business/iuc.edu/accountancy/research/ukzcenter/Conferences/gottingen/papers/Alexander.pdf(erişim 31.05.2009).
- ÇOBAN, Metin. (2001), *Uluslararası Muhasebe Standartları 32 ve 39'un Türkiye'ye Uygulanabilirliği ve Muhasebe İşlemleri*, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Programı Basılmamış Doktora Tezi.

- DEMİR, Volkan ve BAHADIR, Oğuzhan. (2007), "UFRS(TFRS)'deki Değerleme Ölçüleri Kapsamında Şirket Değerlemesinde Defter Değeri Yaklaşımı", *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, Sayı: 23, Eylül 2007.
- DEMİR, Volkan ve BAHADIR, Oğuzhan. (2008), "*UFRS/TFRS Kapsamında İşletme Birleşmeleri ve Konsolidasyon: Açıklamalar ve Uygulamalar*", Ankara: Nobel Yayınları No:1304.
- GENÇOĞLU, Ümit Gücenme. (2007), *Türkiye Muhasebe Standartları ve Uygulamalar*, İstanbul: Türkmen Kitabevi Yayın No: 297.
- KAYA, Uğur ve DİNÇ, Engin. (2007), "Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre Maddi Duran Varlıkların Değerlenmesi ve Muhasebeleştirilmesi", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 2.
- MİRZA, Abbas Ali, HOLT, Graham J. and ORRELL, Magnus. (2006), *IFRS: International Financial Reporting Standards Workbook and Guide*, New Jersey: John Wiley&Sons, Inc.
- ÖRTEN, Remzi, KAVAL, Hasan ve KARAPINAR, Aydın.(2009), Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları: TMS-TFRS, Gözden Geçirilmiş 3.Baskı, Ankara: Gazi kitabevi.
- ÖZKAN, Mehmet ve TERZİ, Serkan. (2009), "Gerçeğe Uygun Değer Ölçümünün Uluslararası Muhasebe Standartları ve Amerikan Muhasebe Standartları (SFAS) Açısından İncelenmesi", *Mali Çözüm Dergisi*, İSMMM Yayını, Sayı: 92-2009.
- SAĞLAM, Necdet. (2007), *Kavramsal Çerçeve, UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması(Yorum-Açıklama-Örnekler)*,(Editörler: Necdet Sağlam, Salim Şengel ve Bünyamin Öztürk), Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları No: 52.
- SELİMOĞLU, Seval. (2007), *TFRS 2: Hisse Bazlı Ödemeler, UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması(Yorum-Açıklama-Örnekler)*,(Editörler: Necdet Sağlam, Salim Şengel ve Bünyamin Öztürk), Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları No: 52.
- ŞENSOY, Necdet. (2006), "UFRS'deki Değerleme Ölçüleri", *Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı Sempozyumu V*, (27 Şubat 2006).
- ŞENSOY, Necdet. (2003), "Değerleme Esaslarında Eğilim ve Etkileşimler", *Antalya: Türkiye XXII.Muhasebe Eğitimi Sempozyumu*, (Mayıs 2003).
- ULUSAN, Hikmet. (2008), "Değerleme Esasları ve Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri Açısından İncelenmesi", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt/Vol.:8- Sayı/No: 1.
- TOKAY, Hüseyin, DERAN, Ali ve AKTAŞ, Rafet. (2005), "Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı ve Muhasebe Uygulamalarına Etkisi", *XXIV.Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu: Muhasebe Ortamında Güncel Gelişmeler ve Muhasebe Eğitimine Etkileri*, (Hazırlayan: Recep Şener, Yavuz Çiftçi ve Aytekin Fırat), Muğla: Muğla Üniversitesi Basımevi, <http://www.mu.edu.tr/departments/iibf/tmes24/kitap/1-1.pdf>, (31.05.2009).

- TOKAY, Hüseyin ve DERAN, Ali. (2009), "Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları'nda Değerleme Ölçüleri", *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 90-2009.
- VINALS, Jose. (2008), "İmproving fair value accounting", *Financial Stability Review*, No: 12-Valuation and financial stability, October 2008.
[http://www.tmsk.org.tr/makaleler/FINANSAL%20ARACLAR/Mehmet Serdar Terzi . pdf](http://www.tmsk.org.tr/makaleler/FINANSAL%20ARACLAR/Mehmet%20Serdar%20Terzi.pdf), (21.07.2009). Özkan-
- [http://www.openheim.lu/internet/presseportal/10-pressemitteilurgen / 2008/2008-09-23-studie-fair-value-accounting.pdf](http://www.openheim.lu/internet/presseportal/10-pressemitteilurgen/2008/2008-09-23-studie-fair-value-accounting.pdf), (31.05.2009).